

Rahvastipendium

(Ilmunud: Eesti Ekspress 22.10.2014)

Kevadel puhkenud arutelu 1000-eurose miinimumpalga võimalikkusest Eestis pani enamikku meist ilmselt kulmu kergitama. Lähemalt vaadates näib siiski, et kogu diskussioon miinimumpalga ümber toetub mitmele varjatud, kuid oma olemuses väärale eeldusele.

Esiteks toob see idee meelde Henry Fordi, kes 1914. aastal oma tööliste alampalga korraga kahekordseks tõstis. Seega, võimatu see tõus kindlasti ei ole, ajaloos juba tehtud asi. Siiski oli Ford palgatõusule eelnevalt ka tootmiskonveieri leiutanud. Selle uuendusega saavutatud töövõime kasv ületas palgatõusu oluliselt ja jättis ka tööandja taskusse korraliku kopika. Ilma töövõime kasvuta oleks palgatõus Fordi lihtsalt pankrotti ajanud ja täna ei teaks me tast midagi. Meie kodusest diskussioonist on töövõime kasv teema kuidagi kaduma läinud. Me oleks justkui unustatud, et eesti keeles tähendab sõna „palk“ tasu tehtud töö eest. Et ühest ei saa rääkida ilma teiseta ja miinimumpalka kehtestades peaksime tegelikult määrama ka miinimumtöö. See on aga võimatu ja nii mõistetaksegi miinimumpalka üha enam omamoodi sotsiaalabina (mida täiesti ebaõiglaselt makstakse ainult töölkäivatele inimestele). Võrrand on tasakaalust väljas.

Teiseks eeldab see ühtse mõõdupuu olemasolu inimtöö mõõtmiseks. Praktiliselt pole see tänases maailmas enam võimalik. Jah, vanasti olid mõõdupuuks füüsiline jõud ja tööaeg. Sajand tagasi võis Ford kokku lugeda, mitu detaili tööline tunnis valmis teeb ning leppida ametiühingutega kokku vastava palgastandardi. Tänapäevase õpetaja, inseneri või kontoriamehiku töö tulemused pole sugugi sama lihtsalt mõõdetavad ega võrreldavad. Inimest töölaual taga käsi põsakil istumas nähes ei või me iial teada, kas ta mõtleb eilsest õhtusöögist või leiutab parajasti uut Skype'i. Töö olemus on teadmiste-põhises maailmas sootuks teine.

Kolmandaks, miinimumpalga probleemistikku aitab mõista lihtne näide. Kujutage ette, et valitsus kehtestaks turul maasikaostu miinimumhinnaks 30 eurot, kuid jätaks ütle mata mitu kilo ja milliseid maasikaid te selle eest saama peate. On lihtne näha, et hästi see kord ei mõjuks. Kaotaksid nii ostjad, müüjad, kui ka müügi pealt maksutulu koguda lootev riik. Miinimumpalk kujutab endast täpselt samasugust takistust töturul. Ja nagu ikka, kannatab sellest esmajoonel kõige nõrgem ja abivajavam osapool – antud juhul siis tötöotsija. Sestap annab miinimumpalga käsukorras tötstmine soovitud vastupidise tulemuse. Töö (maasikate) kättesaadavus väheneb veelgi ning heitunud tuleb tänavatele juurde.

Eelneva taustal pole ka mingit põhjust halvustada inimesi, kes on asutanud endale osatühingu või tötötavad võlaõiguslike lepingute alusel kord siin, kord seal. Vähemalt ei istu nad käed rüpes ega ole piiri taha lahkunud. Midagi õigusvastast selles tötövormis ei ole ning oma tötö- ja maksupoliitikaga on riik neid ju ise selle juurde suunanud. Sest arved tahavad kõigil maksmist ning katsu sa kodus seletada, et jätsid 200 eurot teenimata, sest valitsuse meelest pidanuks sa 300 küsima. Kaugtötö ja vabakutselisus on maailmas praegu jõudukoguv trend. Ning ega tänastes oludes polegi ühest tötöandjast sõltuvusse jäämine just kõige vastutusrikkam viis pere toitmiseks. Mõnes mõttes on ajalospiraal teinud täispöörde ja industriaalajastu tötösuhetest oleme jõudmas tagasi keskaegsesse Tallinna. Gildide linna, kus tötö oli üldjuhul projektipõhine ning hinna määrasid meister ja tellija alati omavahel juttu ajades. Ainult selle vahega, et turg pole nüüd enam linnamüüri piiratud, vaid on globaalne ja asub kuskil pilves.

Eeltoodu ei tähenda siiski, et idee kehtestada Eesti elanikele näiteks 500 või 1000 euro suurune miinimumsissetulek oleks automaatselt vale. Pigem vastupidi – see oleks õige ja vajalik samm. Esiteks seepärast, et arenenud ühiskonnas on vaesus kasvamas sotsiaalprobleemist julgeolekuprobleemiks. Teiseks, eesootava digitaalse lõhe ja multi-polariseerumise taustal võib

see pakkuda enamvähem ainsa tee meie ühiskonna kooshoidmiseks ja killustuva sotsiaalsüsteemi reformimiseks. Ka ajaloo poleks see täiesti uus leiutis. Juba vanas Roomas oli vili kodanikele tasuta. Šveitslastel jõudis sarnane küsimus hiljuti rahvahääletusele ning üks mõtteid on ka mujal liikunud.

Muidugi teeb selle idee rahastamise pool skeptiliseks. Roomlased rahastasid oma süsteemi sõjapidamise ja vallutatud alade maksustamisega. Šveitslased on osanud läbi oma riigi ehitada helesinise pangatoru. Mõlemad variandid on Eesti jaoks välistatud. Seega peaksime selle summa iseendi käest ennem maksudena kokku koguma. Ma pole kindel, kas me selleks (juba) päriselt valmis oleme. Teisalt ei pea ma seda ka võimatuks, kuigi 20. sajandi maksuparadigmast peaksime sel juhul muidugi välja kasvama.

Nii või teisiti, asju tuleb nimetada õigete nimedega ja palk see igatahes ei ole. Pigem oleks tegu omamoodi rahvastipendiumiga. Seetõttu, kui parlament sellise otsuse langetama peaks, ei tohi ta vastutust tööandjate õlule veeretada. Süsteem peab olema lihtne ja maksjaks peab olema ikka riik ise. Ja kui igale elanikule oleks vaesuspiiri ületav sissetulek tõesti riigi poolt tagatud, siis võiks käsukorras kehtestatud miinimumpalgast muidugi üldse loobuda. See ongi juba muutunud möödunud aegade ripatsiks.

Guido Viik